

VAJSENBEEK PÉTER

„Kitartó emlegetés(ük)”

SZABÓ MARCELL:
A ZSEB VALLÁSI KARAKTERE.
MATERIALISTA VIGASZTALÁSOK

A hagyományos olvasói eljárásokkal való szembemelés, az azokat megnehezítő tematikai és poétikai eljárás módok egyre gyakoribbak a kortárs hazai lírában (is). Szabó Marcell harmadik verseskötete, *A zseb vallási karaktere* – habár az eddigi kötetek szempontjából is radikálisnak, kísérletezőnek számít – a szerző költészetfelfogásának egy szervezettebb, kidolgozottabb darabja.

Szabó Marcell könyveiről szóló kritikai diskurzusban máig nagy szerepe van, hogy a szerző a Telep Csoport tagjaként kezdte lírai munkásságát. A *Szorítás alakjaiban* fellelhető poétikai megoldások: a redukált nyelv; a személyesség; a váratlan, abszurd képek mind a csoportra jellemző eljárások voltak. Nem is beszélve az őket követő „generációról”. Szabó Marcell esetében a megfigyelés, a fenomenológiai látásmód, az ahhoz való gondolati kapcsolódás már első kötetében is erős szövegszervező jelenség volt; a verselbeszélő megfigyelései és az őt ért testi vagy lelki hatások gyakran szolgálnak témájául, alapvető poétikai alakítójaul a verseknek.

A harmadik kötet szempontjából mégiscsak legfontosabb megemlíteni a *Közeli limbus* című hosszúversét, amely *A zseb vallási karakterének* alapjául, előzményeként is felfogható. A két oszlopba rendezett és két szálon futó, intertextusokkal és képekkel átszőtt vers, amelyben a „túlbeszélés” a fenomenológiához való szorosabb elméleti és poétikai kapcsolat körvonalazódik, ahogyan Sipos Balázs fogalmaz: „A lírát nem életesemények közlésére vagy archiválására használja, hanem jelenidejű nyelvi fenomenek megképződése terepének tekinti”. Azaz a hangsúly nem a versek témájára és megírtságára, hanem az írás aktusára helyeződik.

A zseb vallási karaktere egyetlen, különböző alcímekkel tagolt hosszúvers. Az alcímek: *AMI IIT VAN* –

Műút-könyvek
Szépmesterségek Alapítvány
Miskolc, 2021
96 oldal, 2000 Ft

SZABÓ
MARCELL
A ZSEB
VALLÁSI
KARAKTERE

KONTÁR ÉS BOSSZÚÁLLÓ MÓDON, GÁTÓN ÜLDÖZŐN ELVAKÍTVÁ, ÜDVÖZÍTŐN ELSZAVALVA (HARDARVA MONDV.) stb. nem mutatnak expliciten szövegrészekre vagy oldalakra. Sokkal inkább egyfajta segítségnyújtás – különböző témák és fogalmak felidézésére szolgálnak. Az idézett címekből viszont kiténik, hogy a szerző rájátszik a versek zenei hangvételű előadására, valamint az alcímekben is jelölt vizsgálásokra és a bibliai olvasat lehetőségeire. „Az eretnek beszámoló szerint létezik anyag” (8). Az első mondat értelmében egyházi szövegekkel szembehelyezkedő szöveget olvasunk. A kötet egyik legnagyobb előnye, hogy egymással ellentétes észlelési horizontokat állít egymás mellé. Ez a szembehelyezkedés nemcsak a vallásos – eretnek, hanem a holisztikus – fenomenológiai fogalom-párban és világészlelésben is megjelenik. Ameddig az egyházi szövegek a világ magyarázatának teljességére törekednek, általában nélkülözik a személyességet és a megfigyelő testi tapasztalatát (és annak akadályait), addig a fenomenológia pont a személyes tapasztalást helyezi középpontba.

Az észlelésben elengedhetetlenül megjelenő testrészek és azok tapasztalatai a vázát alkotják a hosszúversnek: „A száj járása, / röpte vagy dologtalansága éppoly árulkodó / tulajdonosára nézve, mint a ráfüggesztett, / megbűvölt szempár, mely az élő vészjelzéseit betűzi ki. Maga a kommunikáció sem más, / mint menekülés, és bizonyításához elég a száj / turbinája: lökné, taszítaná magát, egyre / messzebb a megszólított prémkabáttól” (10).

A kiszolgáltatott médium szerepében megjelenő testrészek – (száj, fül, szem) a szöveg építkezését is segítik, ami az agy rendellenes működésének képében és kérdésében tetőzik. Merleau-Ponty filozófiájának alapjául szolgáló testi megelőzőtség Ezra Pound és Antonin Artaud beemelésével nemcsak az általános értelemben vett észleléssel foglalkozik, hanem a testi folyamatok és a művészet kapcsolatával is.

A versben megjelenő feketével kitakart szövegrészek és a zeneiségre való utalások az olvasás primér vizuális és akusztikai befogadását erősítik. A kitakart részek a blackout poetryvel ellentétben nem egy új szöveget hoznak létre, hanem az olvasást nehezítik meg. A címben is megjelenő zseb így jelenti egyszerre a hiány, üresség és az azt megtölteni kívánó tudásanyag kettőségét: „A nyitva / felejtett test másrésztől tervbe foglalt, / mely zsebként tartalmazza vagy éppen szórja / a gondjára bízott levegő tallérjait” (23).

A szövegben megjelenő hatalmas tudásanyag Walter Benjamin *A történelem fogalmáról* című esszéjében írtakhoz kapcsolódva „a tények tömegét mozgósítja, hogy kitöltse a homogén és üres időt”. Így nem is az utalások pontos detektálása a fontos, hanem az azokkal való „foglalkozás” mint nyelvi és intellektuális munka. A különböző események és kulturális termékek általában valamilyen történet kapcsán, a valósághoz kapcsolódva jelennek meg, nem absztrakt, pusztán esztétikai módon. „A leprás természet csak ürit, anyagot cserél / anyagra, és a zöld szétfecskendezése az újkori / szem számára egyedül robbanásként érthető, / mely néha virág alakjában tetszeleg” (58). A természet motívuma pont ezt a valósághoz való kötöttséget, materializmust ábrázolja. Amíg a robbanás motívuma Baudelaire *Romantikus naplemente* című verse kapcsán a természeti fenomén és annak nyelvi leképeződése közti kapcsolatot tematizálja.

Szabó Marcell harmadik kötete nagy vállalkozás: a valós események és művek, és azok reprezentációjára tett próbálkozás és egyben kérdésfelvetés. A pontos, kiváló ritmikával megfogalmazott mondatok és a szöveg motívumrendszerének építkezése kárpótol a nehezen olvashatóságért.